

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

**નાગપુર ઇમ્પ્રૂવમેન્ટ ટ્રસ્ટ – વિરુદ્ધ –
ચાદૌરાવ જગન્નાથ કુંભાર અને ૧૦ અન્ય**

૧૩ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૯.

[ન્યાયાધીશ-એસ. સાગર અહમદ અને જી. બી. પટનાયક.]

સેવા કાયદો:

નાગપુર ઇમ્પ્રૂવમેન્ટ ટ્રસ્ટ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ સહાયક ઇજનેરોના પદ પર નિમણૂકો-રાજ્ય સરકાર દ્વારા પુષ્ટિ કરાયેલ ટ્રસ્ટનો ઠરાવ-અમાન્ય ન હોવાનું જણાયું-૧૯૩૭માં ટ્રસ્ટને નિમણૂકો કરવા માટે અધિકૃત કરવાની સૂચના-ટ્રસ્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલી નિમણૂકને પડકાર-આ નિમણૂકો માન્ય છે-નાગપુર ઇમ્પ્રૂવમેન્ટ ટ્રસ્ટ એક્ટ, ૧૯૩૬.

નાગપુર ઇમ્પ્રૂવમેન્ટ ટ્રસ્ટ એક્ટ, ૧૯૩૬-કલમ ૨૧,૨૨,૮૯ (૧) (સી)-રાજ્યને નિયમો ઘડવાની જોગવાઈ-વ્યાવસાયિક કૌશલ્યની જરૂર હોય તેવી જગ્યાઓ પર નિમણૂક માટે-કોઈ નિયમો બનાવવામાં આવ્યા નથી-૧૯૩૭ માં જાહેરનામું ટ્રસ્ટને અમુક જગ્યાઓ પર નિમણૂકો કરવા માટે સક્ષમ બનાવે છે-શું ટ્રસ્ટ વૈધાનિક નિયમોની ગેરહાજરીમાં નિમણૂકો કરી શકે છે-હા, હા-જ્યાં સુધી કોઈ નિયમ ન હોય ત્યાં સુધી વહીવટી અને કાર્યકારી સૂચનાઓ આ ક્ષેત્રમાં કાર્યરત હોય છે.

પ્રતિવાદીઓ ૩ અને ૫ એ હાઈકોર્ટ સમક્ષ રીટ પિટિશન દાખલ કરી હતી, જેમાં અપીલકર્તા દ્વારા સહાયક ઇજનેરના પદ પર કરવામાં આવેલી બઢતીને આ આધાર પર પડકારવામાં આવી હતી કે બઢતી માટેના માપદંડ પુરા પાડતા કોઈ વૈધાનિક નિયમો ન હોવાથી નિમણૂકો અપીલકર્તાની મરજી મુજબ કરવામાં આવે છે અને તેને ટકાવી શકાતી નથી. અપીલકર્તાએ હાઈકોર્ટ સમક્ષ દલીલ કરી હતી કે જ્યારે રાજ્ય સરકારે કોઈ નિયમો ઘડ્યા નથી, ત્યારે બોર્ડ કે જેના પર નિયંત્રણ અને વ્યવસ્થાપન સંપૂર્ણપણે નિહિત છે તે નિમણૂક કરી શકે છે અને તેમાં હાઈકોર્ટ દ્વારા દખલ કરી શકાતી નથી. ઉચ્ચ અદાલતે રિટ પિટિશનને મંજૂરી આપી હતી અને જણાવ્યું હતું કે નાગપુર

ઈમ્પ્રુવમેન્ટ ટ્રસ્ટ એક્ટ, ૧૯૩૬ની કલમ ૨૧ હેઠળ, રાજ્ય સરકારની ફરજિયાત ફરજ છે કે તે નિયમો ઘડવા, જેમાં એવી શરતો નક્કી કરવામાં આવે કે જેના હેઠળ ટ્રસ્ટ હેઠળના પદ પર નિમણૂકો કરી શકાય, જેમાં વ્યાવસાયિક કૌશલ્યની જરૂર હોય અને આવા નિયમોની ગેરહાજરીમાં ટ્રસ્ટને આવી જગ્યાઓ પર કોઈ પણ નિમણૂક કરવાની સત્તા નથી.

આ અદાલત સમક્ષ અપીલ પર, અપીલકર્તાએ દલીલ કરી હતી કે ટ્રસ્ટ અધિનિયમની જોગવાઈઓના અર્થઘટનમાં ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા લેવામાં આવેલો મત સંપૂર્ણપણે બિનટકાઉ છે અને આવા અર્થઘટન ટ્રસ્ટની બાબતોનું સંચાલન કરવામાં વહીવટી અંધાધૂંની પેદા કરશે. સેવા ન્યાયશાસ્ત્ર એ એક સ્વીકૃત નિયમ છે કે કોઈ પણ વૈધાનિક નિયમોની ગેરહાજરીમાં વહીવટી સૂચનાઓ આ ક્ષેત્રમાં કામ કરે છે, જેથી જ્યાં સુધી કોઈ નિયમ ન હોય ત્યાં સુધી બોર્ડને વિવિધ હોદ્દાઓ પર નિમણૂકો કરવાની સત્તા આપવામાં આવશે અને આવા નિર્ણયોમાં દખલ કરી શકાતી નથી, કે ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા એવું કોઈ તારણ આવ્યું નથી કે સહાયક ઈજનેરના પદ પર નિમણૂક માટે માપદંડ પ્રદાન કરતો બોર્ડનો ઠરાવ અને નિમણૂકો બાહ્ય વિચારણા માટે છે અથવા ભાવનાતે લેવામાં આવી છે અને તેથી ઉચ્ચ અદાલતે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને નિમણૂકોમાં દખલ ન કરવી જોઈએ. અપીલકર્તાએ ૧૯૩૭માં બહાર પાડવામાં આવેલા ૧૯૩૬ના કાયદાની કલમ ૮૯ (૧) (સી) હેઠળ એક જાહેરનામું પણ રજૂ કર્યું હતું, જેમાં સ્પષ્ટપણે સૂચવવામાં આવ્યું હતું કે કાર્યકારી અધિકારી, ટ્રસ્ટ એન્જિનિયર અને મૂલ્યાંકન અધિકારીની જગ્યાઓ સિવાય કાયદાની કલમ ૨૨ હેઠળ વ્યાવસાયિક કૌશલ્યની જરૂર હોય તેવા હોદ્દાઓ પર વ્યક્તિઓની નિમણૂક કરવાની ટ્રસ્ટની સત્તા અપ્રભાવિત રહે છે.

પ્રતિવાદીઓએ દલીલ કરી હતી કે જ્યાં સુધી કાયદાની કલમ ૨૧ હેઠળ રાજ્ય સરકાર દ્વારા કોઈ નિયમો ઘડવામાં આવ્યા નથી ત્યાં સુધી ટ્રસ્ટ માટે વિવિધ હોદ્દાઓ પર કોઈ નિમણૂક કરવી શક્ય નથી અને તેથી ઉચ્ચ અદાલત આવી નિમણૂકો રદ કરવામાં સંપૂર્ણપણે ન્યાયી છે.

અપીલને મંજૂરી આપતા કોર્ટે કહ્યું:

૧. કાયદાની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, નિષ્કર્ષ અનિવાર્ય છે કે રાજ્ય સરકાર બોર્ડની બાબતો પર અસરકારક નિયંત્રણનો ઉપયોગ કરે છે, જેમાં વિવિધ હોદ્દાઓ પર નિમણૂકોની બાબતનો સમાવેશ થાય છે, જો બોર્ડ તેના ઠરાવ હેઠળ કરે છે. રાજ્ય સરકારે એવી શરતો નક્કી કરતા નિયમો બનાવવા જરૂરી છે કે જેના હેઠળ વ્યાવસાયિક કૌશલ્યની જરૂર હોય તેવા કર્મચારીઓની ટ્રસ્ટ દ્વારા નિમણૂક કરી શકાય. પરંતુ જ્યારે રાજ્ય સરકારે આવા કોઈ નિયમો બનાવ્યા નથી, ભલે નિયમોને હાઈકોર્ટ દ્વારા ફરજિયાત પ્રકૃતિના

હોવાનું માનવામાં આવે, તો તે સમજવું મુશ્કેલ છે કે કાયદાની કલમ ૨૨ હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલ વિવિધ હોદ્દાઓ પર લોકોની નિમણૂક અને બઢતીની તેની સામાન્ય સત્તાથી બોર્ડને વંચિત કરવામાં આવે છે. જો વિવાદિત ચુકાદા હેઠળ હાઈકોર્ટનો મત સાચો માનવામાં આવે તો ૧૯૩૬ થી અત્યાર સુધીની વિવિધ હોદ્દાઓ પરની તમામ નિમણૂકો અમાન્ય હેરવવી પડશે કારણ કે કાયદાની કલમ ૨૧ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને રાજ્ય સરકાર દ્વારા કોઈ નિયમો ઘડવામાં આવ્યા નથી. ૧૯૩૭માં બહાર પાડવામાં આવેલ જાહેરનામું એ નિષ્કર્ષને સમર્થન આપે છે કે ટ્રસ્ટ બોર્ડ સિદ્ધાંત વિકસાવીને અથવા ચોક્કસ ઠરાવ દ્વારા વ્યાવસાયિક કૌશલ્યની જરૂર હોય તેવી જગ્યાઓ પર વ્યક્તિઓની નિમણૂક કરશે.[૪૫૮-G-H; ૪૫૯-A-B, E, G ૪૫૪

૨. કાયદાની કલમ ૨૧ની જોગવાઈઓનું અર્થઘટન કરતી વખતે ઉચ્ચ અદાલતે સેવા ન્યાયશાસ્ત્રના સામાન્ય સિદ્ધાંતની દૃષ્ટિ ગુમાવી દીધી હતી કે કર્મચારીઓની સેવાની શરતોને સંચાલિત કરતા કોઈપણ વૈધાનિક નિયમોની ગેરહાજરીમાં, કારોબારી સૂચનાઓ અને/અથવા નિર્ણયો લે છે:વહીવટી રીતે તે ક્ષેત્રમાં કામ કરશે અને નિમણૂકો/બઢતીઓ આવી કાર્યકારી સૂચનાઓ/વહીવટી દિશાઓ અનુસાર કરી શકાય છે.આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને અને સ્વીકાર્યું કે, કાયદાની કલમ ૨૧ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને રાજ્ય સરકાર દ્વારા કોઈ નિયમો ઘડવામાં આવ્યા ન હોવાથી, ટ્રસ્ટ/બોર્ડને વ્યાવસાયિક કૌશલ્યની જરૂર હોય તેવી જગ્યાઓ સહિત વિવિધ જગ્યાઓ પર નિમણૂકો અને બઢતીની બાબતમાં વહીવટી નિર્ણયો લેવાની સંપૂર્ણ સત્તા આપવામાં આવી હતી અને પરિણામે કાયદાની કલમ ૨૨ની પેટા-કલમ (૨) અનુસાર કર્મચારીઓને સહાયક ઈજનેરના પદ પર બઢતી આપવાનો નિર્ણય લેનાર બોર્ડનો ઠરાવ અમાન્ય અથવા નિષ્ક્રિય કહી શકાય નહીં.સહાયક ઈજનેરની જગ્યાઓ પર કરવામાં આવેલી નિમણૂકો કાયદાકીય રીતે અમાન્ય છે તેવો હાઈકોર્ટનો મત ખોટો છે.[૪૫૯-B-C-D-E]

૩. બોર્ડ દ્વારા ઠરાવની નકલ પર નિમણૂકોની સૂચના જારી કરવાની સત્તા રાજ્ય સરકારને આપવામાં આવી હોવા છતાં, આવો કોઈ નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો ન હોવા છતાં, એવું માનવું આવશ્યક છે કે રાજ્ય સરકારે પણ પ્રતિવાદી નંબર ૩ નં. ૫ ને સહાયક ઈજનેરના પદ પર બઢતી આપતો ઠરાવ કોઈપણ રીતે અમાન્ય હોવાનું ક્યારેય જોયું નથી.આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, હાઈકોર્ટ સમક્ષ પ્રતિવાદીઓ ૩ અને ૫ ની તરફેણમાં કરવામાં આવેલી નિમણૂકોને રદ કરવાના નિર્દેશનો તે ભાગ રદ કરવામાં આવે છે.સહાયક ઈજનેરના

પદ પર તે બે પ્રતિવાદીઓની બોર્ડ દ્વારા તેના ઠરાવ દ્વારા કરવામાં આવેલી નિમણૂકો કાયદામાં માન્ય છે.(જપ૬૦-ડી-ઈ]

[અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે જ્યાં સુધી રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિયમો ઘડવામાં નહીં આવે ત્યાં સુધી યોગ્ય નિર્ણયો લઈને કાયદા અનુસાર નિમણૂકો કરવાની બોર્ડની સત્તા પર કોઈ અવરોધ રહેશે નહીં.પરંતુ કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું કે, આ નિષ્કર્ષ કોઈ પણ રીતે કાયદાની કલમ ૨૧ હેઠળ નિયમો ઘડવા માટે રાજ્ય સરકારને ઉચ્ચ અદાલતના નિર્દેશને નબળો પાડતો નથી.

=====

દીવાની અપીલીય ન્યાયધીકારક્ષેત્ર
સિવિલ અપીલ નં. ૨૧-૨૧ A/૧૯૯૨.

૨૨.૧૧.૯૦ તારીખના ચુકાદા અને હુકમમાંથી

બોમ્બે હાઈકોર્ટ

૧૯૪૫/૧૯૮૯ નં. ૭૮૧/૧૯૮૮ની રિટ પિટિશનમાં.

એસ. સી. પટેલ માટે આર. મસોડકર-અપીલકર્તા માટે

રામ એસ. લંબત અને (એ. કે. સંઘી) (એન. પી.)-પ્રતિવાદીઓ માટે.

કોર્ટેનો ચુકાદો ન્યાયાધીશ પટનાયક દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

નાગપુર ઇમ્પ્રૂવમેન્ટ ટ્રસ્ટની આ અપીલ ૧૯૮૮ની રિટ પિટિશન નંબર ૭૮૧ અને ૧૯૮૯ની રિટ પિટિશન નંબર ૧૯૪૫માં બોમ્બે હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચના ચુકાદા સામે નિર્દેશિત છે.પડકાર હેઠળના ઉપરોક્ત ચુકાદા દ્વારા, ઉચ્ચ અદાલતે સહાયક ઈજનેર (સિવિલ) ના પદ પર ખાનગી પ્રતિવાદીઓની બઢતીને રદ કરી દીધી છે, આ આધાર પર કે રાજ્ય સરકાર દ્વારા લોકોને તકનીકી લાઈનમાં પ્રોત્સાહન આપવા માટે કોઈ નિયમો ઘડવામાં આવ્યા નથી અને આવા નિયમની ગેરહાજરીમાં, ટ્રસ્ટ/બોર્ડ માટે બોર્ડના કોઈપણ નિર્ણયના આધારે અથવા બોર્ડ દ્વારા વિકસાવવામાં આવેલી કોઈપણ કાર્યકારી સૂચનાઓ હેઠળ લોકોની નિમણૂક કરવી શક્ય નથી.

ખાનગી પ્રતિવાદીઓએ બંધારણની કલમ ૨૨૬ એન હેઠળ હાઈકોર્ટનો દરવાજો ખખડાવ્યો હતો અને આક્ષેપ કર્યો હતો કે બોર્ડ હેઠળ ઇજનેરી સુપરવાઈઝર અને સહાયક ઇજનેરની જગ્યાઓ જુનિયર ઇજનેરોમાંથી બઢતી દ્વારા ભરવી જરૂરી છે. એવો પણ આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો કે ટ્રસ્ટે વર્ષ ૧૯૮૧માં એક જાહેરાત બહાર પાડી હતી જેમાં લાયકાત માપદંડ તરીકે ત્રણ વર્ષના અનુભવ સાથે સિવિલ એન્જિનિયરિંગમાં ડિગ્રી આપતી સહાયક ઇજનેરની જગ્યા માટે અરજીઓ મંગાવવામાં આવી હતી. આ પાત્રતાની કલમ પછીથી ૧લી ઓગસ્ટ, ૧૯૮૨ની અનુગામી જાહેરાત દ્વારા દૂર કરવામાં આવી હતી અને પૂરતો અનુભવ ધરાવતા લોકોની નિમણુક કરી શકાતી હતી. એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે બઢતી માટેના માપદંડ પૂરા પાડતા કોઈ વૈધાનિક નિયમો ન હોવાથી, નિમણૂકો ટ્રસ્ટની મરજી મુજબ કરવામાં આવી રહી છે અને તેથી આવી નિમણૂકો જાળવી રાખવાની જરૂર નથી. વધુ એક ફરિયાદ કરવામાં આવી હતી કે સહાયક ઇજનેરના હોદ્દા પર બઢતી મેળવવા માટે લાયક ન હોય તેવા ડ્રાફ્ટ્સમેન, ટ્રસ્ટે ૩૦ ડિસેમ્બર, ૧૯૮૬ના રોજ તેના ઠરાવ દ્વારા ડ્રાફ્ટ્સમેનના પદને ઇજનેરી સુપરવાઈઝર સાથે સરખાવ્યું હતું અને તેમને બઢતી માટે લાયક બનાવ્યા હતા અને આવા ઠરાવને પ્રેરિત કરવામાં આવ્યો હતો, જે અમુક ચોક્કસ વ્યક્તિઓને લાભ આપવા માટે તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો અને તેથી ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા તેને રદ કરવો જોઈએ. ટ્રસ્ટ/બોર્ડે હાઈકોર્ટમાં હાજરી આપી હતી અને એવું વલણ અપનાવ્યું હતું કે જ્યારે રાજ્ય સરકારે કાયદાની કલમ ૨૧ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરવા માટે કોઈ નિયમો ઘડ્યાં નથી, ત્યારે ટ્રસ્ટ/બોર્ડે જેના પર નિયંત્રણ અને વ્યવસ્થાપન સંપૂર્ણપણે નિહિત છે તે ચોક્કસપણે વિવિધ હોદ્દાઓ પર નિમણૂકો અને બઢતી કરી શકે છે અને પ્રામાણિકપણે કરવામાં આવેલી આવી નિમણૂકોમાં હાઈકોર્ટ દ્વારા દખલ કરી શકાતી નથી. જો કે, હરીફ પક્ષો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને ધ્યાનમાં રાખીને ઉચ્ચ અદાલત એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચી હતી કે કાયદાની કલમ ૨૧ હેઠળ, રાજ્ય સરકારની ફરજિયાત ફરજ છે કે તે નિયમો ઘડવા કે જેના હેઠળ ટ્રસ્ટ હેઠળ વ્યાવસાયિક કૌશલ્યની જરૂર હોય તેવા હોદ્દા પર નિમણૂકો કરી શકાય અને આવા નિયમોની ગેરહાજરીમાં, ટ્રસ્ટને આવા હોદ્દાઓ પર કોઈ નિમણુક કરવાની સત્તા નથી. સ્વીકૃત છે

કે, કોઈ નિયમો ઘડવામાં આવ્યા નથી, તેથી ટ્રસ્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલી સહાયક ઇજનેરની નિમણૂકો અમાન્ય છે અને તે મુજબ આવી નિમણૂકો રદ કરવામાં આવી હતી.

અપીલકર્તા વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ-ટ્રસ્ટ/બોર્ડ દલીલ કરે છે કે ટ્રસ્ટ અધિનિયમની જોગવાઈઓનું અર્થઘટન કરવામાં હાઈકોર્ટ દ્વારા લેવામાં આવેલો મત સંપૂર્ણપણે બિનટકાઉ છે અને આવા અર્થઘટન ટ્રસ્ટની બાબતોનું સંચાલન કરવામાં વહીવટી અરાજકતા પેદા કરશે. જો કે, તેમણે દલીલ કરી હતી કે સેવા ન્યાયશાસ્ત્રમાં, તે એક સ્વીકૃત નિયમ છે કે કોઈ પણ વૈધાનિક નિયમોની ગેરહાજરીમાં, વહીવટી સૂચનાઓ આ ક્ષેત્રમાં કામ કરે છે અને તેથી, જ્યાં સુધી કાયદાની કલમ ૨૧ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને રાજ્ય સરકાર દ્વારા કોઈ નિયમ ઘડવામાં આવ્યો નથી, ત્યાં સુધી ટ્રસ્ટ/બોર્ડને બોર્ડના નિર્ણય દ્વારા વિવિધ હોદ્દાઓ પર નિમણૂકો કરવા માટે સંપૂર્ણ સત્તા આપવામાં આવશે અને આવા નિર્ણયોમાં ખામી ન મળી શકે. વિદ્વાન વકીલે વધુમાં દલીલ કરી હતી કે ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા એવું કોઈ તારણ આવ્યું નથી કે સહાયક ઇજનેરના પદ પર નિમણૂક માટે માપદંડ પ્રદાન કરતો બોર્ડનો ઠરાવ અને સહાયક ઇજનેરની નિમણૂકનો બોર્ડનો અંતિમ નિર્ણય કાં તો બાહ્ય વિચારણા માટે છે અથવા દુરભાવનાપૂર્ણ રીતે લેવામાં આવ્યો છે અને આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, આવા નિર્ણયને અમલમાં મૂકવો જોઈએ અને આવા નિર્ણયને અનુસરીને કરવામાં આવેલી નિમણૂકો ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ તેના વિવેકાધીન અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા દખલ ન થવી જોઈએ.

બીજી તરફ પ્રતિવાદીઓના વિદ્વાન વકીલે ભારપૂર્વક દલીલ કરી હતી કે જ્યાં સુધી કાયદાની કલમ ૨૧ હેઠળ રાજ્ય સરકાર દ્વારા કોઈ નિયમો ઘડવામાં આવ્યા નથી, ત્યાં સુધી ટ્રસ્ટ/બોર્ડ માટે વિવિધ હોદ્દાઓ પર કોઈ નિમણૂક કરવી શક્ય નથી અને તેથી, ઉચ્ચ અદાલત આવી નિમણૂકો રદ કરવામાં સંપૂર્ણપણે ન્યાયી હતી.

હરીફ રજૂઆતોની ચોકસાઈની પ્રશંસા કરવા માટે, ટ્રસ્ટ અધિનિયમની સંબંધિત જોગવાઈઓની તપાસ કરવી અને ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા લેવામાં આવેલ નિષ્કર્ષ કાયદા અનુસાર છે કે કેમ તે શોધવું જરૂરી રહેશે. નાગપુર ઈમ્પ્રૂવમેન્ટ ટ્રસ્ટ એક્ટ, ૧૯૩૬ તેની જાહેરાત થઈ ત્યારથી અમલમાં છે અને ૬૦ વર્ષથી વધુ સમયથી આ ક્ષેત્રમાં કાર્યરત છે. રાજ્ય સરકારને નિયમો ઘડવાની સત્તા પ્રદાન કરતી કાયદાની કલમ ૨૧ આ રીતે વાંચે છે:

"૨૧(૧) જે શરતો હેઠળ વ્યાવસાયિક કુશળતાની જરૂર હોય તેવી કચેરીઓમાં ટ્રસ્ટ દ્વારા નિયુક્ત સ્ટાફના સભ્યોની નિમણૂક, સસ્પેન્ડ અથવા બરતરફ કરી શકાય છે તે [રાજ્ય] સરકાર નક્કી કરી શકે તેવા નિયમોને આધિન, ટ્રસ્ટ સમયાંતરે આવા કાયમી કર્મચારીઓની સંખ્યા અને પગાર નક્કી કરી શકે છે જે આ કાયદાના હેતુઓને અમલમાં મૂકવામાં મદદ કરવા માટે જરૂરી અને યોગ્ય લાગે:

પરંતુ ટ્રસ્ટ, [રાજ્ય] સરકારની અગાઉની મંજૂરી સાથે, પાંચ વર્ષથી વધુ ન હોય તેવા ટૂંકા ગાળાના કરાર પર વ્યાવસાયિક કુશળતા ધરાવતી વ્યક્તિની નિમણૂક કરી શકે છે.

(૨) અધ્યક્ષ કટોકટીના કિસ્સાઓમાં આ કાયદાના હેતુઓ માટે તેમના મતે જરૂરી હોય તેવા કામચલાઉ કર્મચારીઓની નિમણૂક કરી શકે છે અને નિર્દેશ આપી શકે છે કે કટોકટીના સમયે જરૂરી હોય તેવા કામચલાઉ કર્મચારીઓના પગાર ટ્રસ્ટ ફંડમાંથી ચૂકવવામાં આવશે: પૂરી પાડવામાં આવેલ

(i) તે ટ્રસ્ટના કોઈ પણ આદેશના ઉલ્લંઘનમાં આ પેટા-કલમ હેઠળ કાર્ય કરશે નહીં, જે કોઈ ચોક્કસ કાર્ય માટે કામચલાઉ નોકરોની નિમણૂક પર પ્રતિબંધ મૂકે છે; અને

((૨) આ પેટા-કલમ હેઠળ કરવામાં આવેલી દરેક નિમણૂકની જાણ ટ્રસ્ટની આગામી આગામી બેઠકમાં કરવામાં આવશે.

અમુક કિસ્સાઓમાં બોર્ડના અધ્યક્ષને અને અન્ય કેટલાક કિસ્સાઓમાં ટ્રસ્ટ/બોર્ડને સત્તા પ્રદાન કરતી કલમ ૨૨ નીચે વિસ્તૃત રીતે ટાંકવામાં આવી છે:

"૨૨. કલમ ૨૧ની જોગવાઈઓ અને હાલમાં અમલમાં રહેલા કોઈપણ નિયમોને આધિન, ટ્રસ્ટના અધિકારીઓ અને સેવકોને નિમણૂક, બઢતી અને રજા આપવાની અને ગેરવર્તણૂક માટે

તેમને ઘટાડવાની, સસ્પેન્ડ કરવાની અથવા બરતરફ કરવાની અને ગેરવર્તણૂક સિવાય અન્ય કોઈપણ કારણોસર તેમની સેવાઓ આપવાની સત્તા નિહિત કરવામાં આવશે.

((ક) એવા અધિકારીઓ અને નોકરોના કિસ્સામાં કે જેમનો માસિક પગાર એકસો પચાસ રૂપિયાથી વધુ ન હોય, અને

(બી) અન્ય કિસ્સાઓમાં, ટ્રસ્ટમાં:

પરંતુ પચાસ રૂપિયાથી વધુ માસિક પગાર મેળવનાર કોઈપણ અધિકારી અથવા કર્મચારી કે જેને અધ્યક્ષ દ્વારા ઘટાડવામાં આવે છે, સસ્પેન્ડ કરવામાં આવે છે અથવા બરતરફ કરવામાં આવે છે તે ટ્રસ્ટને અપીલ કરી શકે છે, જેનો નિર્ણય અંતિમ રહેશે.

ટ્રસ્ટનું સંચાલન પોતે ટ્રસ્ટ/બોર્ડ પર રહે છે.જોકે, આ કાયદાની વિવિધ જોગવાઈઓ એ સ્પષ્ટ કરે છે કે રાજ્ય સરકાર ટ્રસ્ટ/બોર્ડની બાબતો પર અસરકારક નિયંત્રણ ધરાવે છે.ટ્રસ્ટ/બોર્ડની બાબતો પર રાજ્ય સરકાર જે નિયંત્રણનો ઉપયોગ કરે છે તે કલમ ૨૫ની જોગવાઈઓ પરથી જ સ્પષ્ટ થાય છે, જે નીચે મુજબ છે:

"૨૫.(૧) કલમ ૧૬ની પેટા-કલમ (૧) ના ખંડ (જી) માં સૂચવ્યા મુજબ, અધ્યક્ષ ટ્રસ્ટની દરેક બેઠકની કાર્યવાહીની વિગતોની નકલ, આવી બેઠકની કાર્યવાહીની વિગતો પર હસ્તાક્ષર કરવામા આવ્યા તે તારીખથી દસ દિવસની અંદર, [રાજ્ય] સરકારને મોકલશે.

(૨) જો [રાજ્ય] સરકાર કોઈ પણ સંજોગોમાં આમ નિર્દેશ આપે છે, તો અધ્યક્ષ તેને ટ્રસ્ટ સમક્ષ મૂકવામાં આવેલા તમામ દસ્તાવેજોની એક નકલ કોઈપણ બેઠકમાં વિચારણા માટે મોકલશે.

(૩) [રાજ્ય] સરકાર અધ્યક્ષને રજૂ કરવાની જરૂર પડી શકે છે;

((ક) ટ્રસ્ટના નિયંત્રણ હેઠળની કોઈપણ બાબત સંબંધિત કોઈપણ વળતર, નિવેદન, અંદાજ, આંકડા અથવા અન્ય માહિતી; અથવા

((ખ) આવી કોઈ બાબતનો અહેવાલ; અથવા

((ગ) અધ્યક્ષના હોદ્દામાં રહેલા કોઈપણ દસ્તાવેજની નકલ.

અધ્યક્ષ ગેરવાજબી વિલંબ કર્યા વિના આવી દરેક વિનંતીનું પાલન કરશે.

કાયદાની કલમ ૨૪ (સી) હેઠળ પણ, જો રાજ્ય સરકારનો અભિપ્રાય હોય કે ટ્રસ્ટ પર લાદવામાં આવેલી ફરજો સંપૂર્ણ રીતે કરવામાં આવી નથી અથવા કરવામાં આવી છે, તો રાજ્ય સરકાર ટ્રસ્ટને ફરજોની યોગ્ય કામગીરી માટે વ્યવસ્થા કરવા અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવા પગલાં લેવા માટે નિર્દેશ આપી શકે છે. અધિનિયમમાં ઉપરોક્ત જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, નિષ્કર્ષ અનિવાર્ય છે કે રાજ્ય સરકાર બોર્ડની બાબતો પર અસરકારક નિયંત્રણનો ઉપયોગ કરે છે, જેમાં વિવિધ હોદ્દાઓ પર નિમણૂકોની બાબતનો સમાવેશ થાય છે, જો બોર્ડ તેના ઠરાવ હેઠળ કરે છે. તેમાં કોઈ શંકા નથી કે કાયદાની કલમ ૨૧ હેઠળ રાજ્ય સરકારે એવી શરતો નક્કી કરતા નિયમો બનાવવા જરૂરી છે કે જેના હેઠળ વ્યાવસાયિક કૌશલ્યની જરૂર હોય તેવા કર્મચારીઓની ટ્રસ્ટ દ્વારા નિમણૂક કરી શકાય. પરંતુ જ્યારે રાજ્ય સરકારે આવા કોઈ નિયમો બનાવ્યા નથી, ભલે નિયમોને હાઈકોર્ટ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવ્યા હોય તેમ ફરજિયાત પ્રકૃતિના હોઈ શકે, તો તે સમજવું મુશ્કેલ છે કે બોર્ડ કાયદાની કલમ ૨૨ હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલ વિવિધ હોદ્દાઓ પર લોકોની નિમણૂક અને બઢતીની તેની સામાન્ય સત્તાથી વંચિત છે.

જો વિવાદિત ચુકાદા હેઠળ ઉચ્ચ ન્યાયાલયનો મત સાચો માનવામાં આવે તો ૧૯૩૬થી અત્યાર સુધીની વિવિધ હોદ્દાઓ પરની તમામ નિમણૂકો અમાન્ય ઠેરવવી પડશે કારણ કે કાયદાની કલમ ૨૧ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને રાજ્ય સરકાર દ્વારા કોઈ નિયમો ઘડવામાં આવ્યા નથી. કાયદાની કલમ ૨૧ની જોગવાઈઓનું અર્થઘટન કરતી વખતે, ઉચ્ચ અદાલતે સેવા ન્યાયશાસ્ત્રના સામાન્ય સિદ્ધાંતની દૃષ્ટિ ગુમાવી દીધી છે કે કર્મચારીઓની સેવાની શરતોને સંચાલિત કરતા કોઈ વૈધાનિક નિયમોની ગેરહાજરીમાં, વહીવટી સૂચનાઓ અને/અથવા વહીવટી રીતે લેવામાં આવેલા નિર્ણયો ક્ષેત્રમાં કામ કરશે અને નિમણૂકો/બઢતીઓ આવી કાર્યકારી સૂચનાઓ/વહીવટી દિશાઓ અનુસાર કરી શકાય છે.

આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને અને સ્વીકાર્યું કે, કાયદાની કલમ ૨૧ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને રાજ્ય સરકાર દ્વારા કોઈ નિયમો ઘડવામાં આવ્યા ન હોવાથી, ટ્રસ્ટ/બોર્ડને વ્યાવસાયિક કૌશલ્યની જરૂર હોય તેવી જગ્યાઓ સહિત વિવિધ જગ્યાઓ પર નિમણૂકો અને

બઢતીની બાબતમાં વહીવટી નિર્ણયો લેવાની સંપૂર્ણ સત્તા આપવામાં આવી હતી અને પરિણામે કાયદાની કલમ ૨૨ની પેટા-કલમ (૨) અનુસાર કર્મચારીઓને સહાયક ઇજનેરના પદ પર બઢતી આપવાનો નિર્ણય લેનાર બોર્ડનો ઠરાવ અમાન્ય અથવા નિષ્ક્રિય કહી શકાય નહીં.તેથી, અમારા મતે, ઉચ્ચ અદાલતે સહાયક ઇજનેરની જગ્યાઓ પર કરવામાં આવેલી નિમણૂકો કાયદાકીય રીતે અમાન્ય હોવાનું માનીને ભૂલ કરી હતી.

અમારા ધ્યાનમાં એ પણ લાવવામાં આવ્યું હતું કે ૩જી ઓગસ્ટ ૧૯૩૭ના જાહેરનામા દ્વારા નાગપુર ઇમ્પ્રૂવમેન્ટ ટ્રસ્ટ એક્ટની કલમ ૮૯ (૧) (સી) હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરવા માટે એક નિયમ ઘડવામાં આવ્યો હતો, જે સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે કે એકિઝક્યુટિવ ઓફિસર, ટ્રસ્ટ એન્જિનિયર, વેલ્યુએશન ઓફિસરના પદ સિવાય, કલમ ૨૨ હેઠળ વ્યાવસાયિક કૌશલ્યની જરૂર હોય તેવા હોદ્દાઓ પર વ્યક્તિઓની નિમણૂક કરવાની ટ્રસ્ટની સત્તાને અસર થતી નથી.

ઉપરોક્ત સૂચના વિસ્તૃત રીતે ટાંકવામાં આવી છે:-

"નં. ૭૬૦૦-૧૩૦૨-M-૧૩.- નાગપુર ઇમ્પ્રૂવમેન્ટ ટ્રસ્ટ એક્ટ, ૧૯૩૬ (૧૯૩૬નો સી. પી. એક્ટ ૩૬) ની કલમ ૮૯ની પેટા-કલમ (૧) ની કલમ (સી) દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને, મધ્ય પ્રાંતો અને બેરારના રાજ્યપાલ વ્યાવસાયિક કૌશલ્યની જરૂર હોય તેવી કચેરીઓમાં નિયુક્ત ટ્રસ્ટના અધિકારીઓ અને સેવકોને કઈ શરતો પર નિમણૂક, સસ્પેન્ડ અથવા બરતરફ કરી શકાય તે અંગે નીચેના નિયમો બનાવે છે.

- નિયમો

૧. નીચે નિર્દિષ્ટ કરાયેલા અધિકારીઓના કિસ્સામાં કોઈ પદની રચના અથવા નાબૂદી કરવામાં આવશે નહીં, અને તેના વેતનમાં કોઈ ફેરફાર પ્રાંતીય સરકારની મંજૂરી વિના કરવામાં આવશે નહીં, અને નીચે દર્શાવેલ કોઈપણ હોદ્દા પરની દરેક નિમણૂક અથવા બરતરફી પ્રાંતીય સરકાર દ્વારા પુષ્ટિને આધિન રહેશે:-

(૧) કાર્યકારી અધિકારી.

(૨) ટ્રસ્ટ એન્જિનિયર.

(૩) મૂલ્યાંકન અધિકારી.

૨. કાયદાની કલમ ૨૨ની જોગવાઈઓને આધિન, વ્યાવસાયિક કૌશલ્યની જરૂર હોય તેવી અન્ય તમામ જગ્યાઓમાંથી બરતરફી અને વેતન નક્કી કરવાની નિમણૂકની સત્તા ટ્રસ્ટમાં નિહિત રહેશે.

ઉપરોક્ત જાહેરનામું અમારા અગાઉના નિષ્કર્ષને સંપૂર્ણપણે સમર્થન આપે છે કે ટ્રસ્ટ બોર્ડ સિદ્ધાંત વિકસાવીને અથવા ચોક્કસ ઠરાવ દ્વારા વ્યાવસાયિક કૌશલ્યની જરૂર હોય તેવી જગ્યાઓ પર વ્યક્તિઓની નિમણૂક કરશે. આ ઉપરાંત, બોર્ડ દ્વારા ઠરાવની નકલ મેળવવા માટે નિમણૂકોની સૂચના જારી કરવાની સત્તા રાજ્ય સરકારને આપવામાં આવી હોવા છતાં, આવો કોઈ નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો ન હોવા છતાં, એવું માનવું આવશ્યક છે કે રાજ્ય સરકારે પણ પ્રતિવાદી નંબર ૩ અને ૫ ને સહાયક ઈજનેરના પદ પર બઢતી આપતો ઠરાવ ક્યારેય અમાન્ય ગણ્યો નથી.

આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, હાઈકોર્ટ સમક્ષ પ્રતિવાદીઓ ૩ અને ૫ ની તરફેણમાં કરવામાં આવેલી નિમણૂકોને રદ કરવાના નિર્દેશનો ભાગ રદ કરવામાં આવે છે અને અમે માનીએ છીએ કે સહાયક ઈજનેરના પદ પર તે બે પ્રતિવાદીઓની નિમણૂકો બોર્ડ દ્વારા તેના ઠરાવ દ્વારા કાયદામાં માન્ય છે. જોકે, કાયદાની કલમ ૨૧ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરવા માટે નિયમો ઘડવા માટે રાજ્ય સરકારને ઉચ્ચ ન્યાયાલયના નિર્દેશમાં દખલ કરવામાં આવી રહી નથી અને તેને સમર્થન આપવામાં આવ્યું છે. અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે જ્યાં સુધી રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિયમો ઘડવામાં નહીં આવે ત્યાં સુધી યોગ્ય નિર્ણયો લઈને કાયદા અનુસાર નિમણૂકો કરવાની બોર્ડની સત્તા પર કોઈ પ્રતિબંધ રહેશે નહીં. પરંતુ અમારો આ નિષ્કર્ષ, કોઈ પણ રીતે, કાયદાની કલમ ૨૧ હેઠળ નિયમો ઘડવા માટે રાજ્ય સરકારને ઉચ્ચ અદાલતના નિર્દેશને નબળો પાડતો નથી. અપીલને તે મુજબ ઉપર દર્શાવેલ હદ સુધી મંજૂરી આપવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ ઓર્ડર આપવામાં આવશે નહીં.

અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.